

Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра історії України і методики викладання історії

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Історія і пропаганда: практики (пере)осмислення радянського минулого

Рівень вищої освіти: Перший (бакалаврський)

Освітня програма: Середня освіта (історія)

Спеціальність: 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)

Предметна спеціальність: 014.03 Середня освіта (Історія)

Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від 29 серпня 2025 р.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Історія і пропаганда: практики (пере)осмислення радянського минулого
Викладач (-і)	Савчук Богдан Романович
Контактний телефон викладача	(0342)59-60-06
E-mail викладача	bohdan.savchuk@cnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний/заочний
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	
Консультації	
2. Анотація до навчальної дисципліни	
Навчальна дисципліна «Історія і пропаганда: практики (пере)осмислення радянського минулого» спрямована на формування у студентів комплексної системи знань про механізми функціонування тоталітарної пропаганди та навичок її деконструкції в освітньому процесі. Курс розкриває природу інструменталізації історії, аналізує ключові радянські ідеологеми (міфи про «братні народи», «Велику Вітчизняну війну», «спільну колиску») та їхню трансформацію в сучасних російських наративах. Особливу увагу приділено антропологічному виміру тоталітаризму – дослідженню стратегій виживання людини в умовах несвободи та впливу пропаганди на повсякденне життя. Практична складова дисципліни передбачає опанування майбутніми педагогами інструментарію public history та oral history: методик аналізу візуальних джерел (плакатів, кіно), роботи з его-документами й родинною пам'яттю, а також організації учнівських досліджень локальної історії. Результатом вивчення курсу є розроблення власних методичних матеріалів для формування критичного мислення та медіаграмотності учнів.	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
Метою навчальної дисципліни є формування у майбутніх вчителів історії та громадянської освіти комплексної системи знань про механізми інструменталізації минулого в тоталітарних режимах, а також набуття практичних навичок деконструкції пропагандистських наративів і застосування методик public history та oral history в освітньому процесі. Для досягнення цієї мети передбачено виконання таких завдань: - розкрити природу тоталітарної пропаганди, відмінності між історичною політикою та історичною пам'яттю; проаналізувати антропологічний вимір життя людини в умовах радянської системи (феномени «подвійної свідомості», адаптації та спротиву). - навчити студентів ідентифікувати та деконструювати ключові радянські й сучасні російські історичні міфи (про «братні народи», «Велику Вітчизняну війну», «спільну колиску») на основі роботи з першоджерелами. - озброїти студентів інструментарієм для роботи з «важким минулим» у школі: методиками усної історії, аналізу візуальних джерел (плакатів, карикатур, кіно), роботи з родинними архівами та локальною історією. У результаті вивчення дисципліни студент повинен набути таких компетентностей: – здатність до критичного мислення, аналізу та синтезу інформації з метою протидії маніпуляціям; – здатність зберігати та примножувати моральні, культурні й наукові цінності та досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку	

предметної області.

- здатність використовувати у фаховій діяльності знання про джерела та природу історичних міфів, механізми функціонування пропаганди в тоталітарних і посттоталітарних суспільствах;
- здатність організовувати освітній процес з історії та громадянської освіти, застосовуючи методи розвитку медіаграмотності та критичного мислення учнів;
- володіння методами історичного дослідження (зокрема усної історії) та здатність залучати до них здобувачів освіти.
- знати основні теоретичні концепції пропаганди та історичної політики, зміст і еволюцію ключових радянських ідеологем;
- уміти аналізувати шкільні підручники, медіатексти та візуальні джерела на предмет наявності маніпулятивних стратегій і мови ворожнечі;
- уміти організовувати дослідницьку роботу учнів (інтерв'ювання свідків, дослідження топоніміки та місць пам'яті) з метою переосмислення радянського минулого;
- уміти розробляти навчально-методичні матеріали (плани-конспекти уроків, сценарії виховних заходів), спрямовані на формування стійкості до інформаційних впливів.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Загальні компетентності

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, а також до використання знань у практичних ситуаціях.

ЗК 6. Здатність до міжособистісної взаємодії та роботи у команді у сфері професійної діяльності з дотриманням етичних норм і цінностей сучасного суспільства, діяти громадсько і соціально відповідально та з почуттям поваги до оточуючих.

Фахові компетентності

ФК 1. Здатність перенесення системи знань із вітчизняної і всесвітньої історії, необхідної для роботи в навчальних закладах загальної середньої освіти, у професійну діяльність.

ФК 4. Здатність застосовувати інтерактивні методи і сучасні освітні технології навчання, формувати і розвивати в учнів ключові та предметні компетентності засобами історичних і суспільствознавчих предметів, інтегрованого навчання.

Компетентності предметної спеціальності

ПК 4. Здатність інтегрувати набуті знання з історичних та інших гуманітарних наук в самостійну систему, виявляти цілісність знань та умінь.

ПК 5. Здатність розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України. Європи та світу, володіти базовими знаннями української та світової культури в контексті готовності майбутніх фахівців до спілкування у мультикультурному середовищі на основі толерантності, діалогу і співробітництва.

ПК 6. Здатність здійснювати критичний аналіз різних джерел інформації та наукового пізнання, використовувати їх у професійній діяльності.

ПК 9. Здатність використовувати в професійній діяльності нові підходи до шкільної історичної освіти в умовах багатокультурного суспільства та процесу євроінтеграції, з метою формування історичної свідомості, національної пам'яті, здійснення громадянсько-патріотичного виховання.

Програмові результати навчання

РН 4. Здійснювати добір і застосовувати сучасні освітні технології та методики для формування предметних компетентностей учнів; критично оцінювати результати їх навчання та ефективність уроку.

РН 7. Демонструвати знання основ фундаментальних наук (відповідно до предметної спеціальності), оперувати базовими категоріями та поняттями предметної області спеціальності.

РН 11. Виявляти навички роботи в команді, адаптації та дії у новій ситуації, пояснювати необхідність забезпечення рівних можливостей і дотримання тендерного паритету

у професійній діяльності.				
ПРН 1. Демонструвати знання змісту фундаментальних і спеціальних історичних дисциплін, необхідними для роботи в закладах загальної середньої освіти; пояснювати і характеризувати історичні процеси і події у їх порівнянні та взаємозв'язку.				
ПРН 3. Орієнтуватися в історичному часі, застосовуючи періодизацію, характеризувати суспільні явища в розвитку, вільно оперувати термінологією з фахових предметів.				
ПРН 4. Демонструвати інтегроване мислення, пояснювати цілісну картину суспільно-історичного розвитку через міжпредметні зв'язки.				
ПРН 6. Працювати з джерелами інформації, вміти їх аналізувати, синтезувати, порівнювати та інтегрувати їх у зміст навчання історії, представляти та обговорювати відображені в них факти, явища, події, визначати власну позицію щодо суперечливих питань.				
ПРН 9. Цінувати різноманіття та мультикультурність світу; ідентифікувати себе у системах загальнолюдських і національних цінностей, керуватися у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу і співробітництва.				
5. Організація навчання				
Обсяг навчальної дисципліни				
Вид заняття			Загальна кількість годин	
Лекції			12	
Семінарські/ Практичні/Лабораторні заняття			18	
Самостійна робота			60	
Ознаки навчальної дисципліни				
Семестр	Предметна спеціальність		Рік навчання	Нормативна/вибірко а
7	014.03 Середня освіта (Історія)		4	Вибіркова
Тематика навчальної дисципліни				
Тема		Кількість годин		
		Лекції	Семінарські/ Практичні/ Лабораторні/	Сам. робота
Тема 1. Анатомія пропаганди. Відмінність між освітою, історичною політикою та пропагандою		2		4
Тема 2. Радянська держава і людина. Механізми контролю та адаптації. Поняття "суб'єктності" в тоталітарній системі		2		4
Тема 3. Освіта як простір пропаганди. Аналіз радянських шкільних ритуалів, підручників та "мови" вчителя		2		4
Тема 4. Міф про "Єдність". Як конструювався образ "братніх народів" і чому це стало фундаментом сучасної війни		2		4
Тема 5. Міф про "Велику Вітчизняну". Героїзація, замовчування Голокосту та депортацій. Війна пам'ятей		2		4
Тема 6. Візуальна мова тоталітаризму. Плакат, карикатура, кіно		2		4

Семінар 1. Історія як інструмент маніпуляції: теоретичний дискурс		2	4
Семінар 2. Антропологія «радянської людини»: стратегії виживання та адаптації		2	4
Семінар 3. Шкільна освіта як простір ідеологічної індоктринації		2	4
Семінар 4. Генеалогія імперських міфів: від «колиски трьох народів» до «failed state»		2	4
Семінар 5. Політика пам'яті про Другу світову війну: зіткнення наративів		2	4
Семінар 6. Візуальна семіотика пропаганди: плакат, карикатура, кіно		2	4
Семінар 7. Проектна робота: "Українська ідентичність під прицілом"		2	4
Семінар 8. Проектна робота: деконструкція міфу про "дружбу народів"		2	4
Семінар 9. Презентація методичних розробок (підсумкове заняття)		2	4
ЗАГ.:	12	18	60

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Оцінювання здійснюється відповідно до: Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника (редакція 8); Порядку організації та проведення оцінювання успішності здобувачів освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (редакція 3);				
	Шкала оцінювання				
	Оцінка в балах	Оцінка за іспит	Оцінка в національній шкалі	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за залік
	90-100	відмінно	5	A	зараховано
	80-89	добре	4	B	
	70-79			C	
	60-69	задовільно	3	D	
	50-59			E	
	26-49	Незадовільно (з можливістю повторного складання)			
	1-25	незадовільно			

	Структура розподілу балів у ході аудиторно-самостійної роботи студентів: 30 балів – усні відповіді на практичних заняттях. Підсумковий бал за практичних заняття визначається на основі вирахування середнього арифметичного зі всіх усних оцінок; 20 балів – письмова (тестова) контрольна робота; 20 балів – дослідницький міні-проект; 30 балів – методична розробка;
Вимоги до письмових робіт	Написання письмової (тестової) контрольної роботи є обов'язковою умовою для виставлення підсумкової оцінки. У разі якщо студент не написав контрольну роботу, він вважається таким, що не виконав усіх видів робіт, передбачених із цієї дисципліни. Структура оцінювання відповідей на розгорнуті запитання: 40-1 – відповідь складається з 1–2 речень, містить лише узагальнену інформацію про історичний період або окремі поодинокі факти. 47-60 – відповідь не структурована, вступ і висновок відсутні; здобувач демонструє знання окремих історичних фактів, дат, подій, процесів, постатей або допускає значні помилки; не володіє історичною хронологією, історичною географією, термінами та поняттями; узагальнення відсутні. 61-70 – відповідь структурована в межах основної частини, не містить чіткого вступу чи висновку; здобувач розкриває історичний процес у межах питання зі значними прогалинами; демонструє знання основних історичних фактів, дат, подій, процесів, постатей, однак допускає істотні помилки; на задовільному рівні володіє хронологією, історичною географією, термінами та поняттями; узагальнення відсутні або поодинокі та фрагментарні. 87-70 – відповідь структурована, містить вступ або висновок; студент розкриває історичний процес у межах питання з окремими прогалинами; демонструє знання значної кількості історичних фактів, дат, подій, процесів, постатей, але допускає поодинокі помилки; володіє історичною хронологією,

	історичною географією, термінами та поняттями; робить фрагментарні узагальнення, усвідомлює роль і значення подій. 100-88 – відповідь чітко структурована та містить вступ, основну частину і висновок; студент повно і логічно розкриває історичний процес у межах питання; демонструє глибокі знання значного масиву історичних фактів, дат, подій, процесів, постатей; на високому рівні володіє історичною хронологією, історичною географією, термінами та поняттями; робить узагальнення та висновки, розуміє ширший контекст подій, усвідомлює їх роль і значення, демонструє знання наукової літератури з теми. Вимоги до дослідницького міні-проєкту – студент обирає один історичний міф, ідологему або кейс візуальної пропаганди (радянської чи сучасної російської) та здійснити його деконструкцію. Вимоги до виконання: чітке формулювання суті пропагандистського наративу (що стверджується?); виявлення каналів поширення та цільової аудиторії; спростування наративу на основі верифікованих історичних джерел (fact-checking). Критерії оцінювання: 10 балів – глибина аналізу джерельної бази та коректність аргументації; 10 балів – логіка викладу, академічна доброчесність та якість презентації результатів. Розробка навчально-методичного матеріалу для використання у закладах середньої освіти, спрямованого на розвиток критичного мислення та медіаграмотності учнів. Формати (на вибір): план-конспект уроку (історії або громадянської освіти) з використанням вправ на аналіз медіатекстів чи візуальних джерел; сценарій виховного заходу або історичного квесту «Місця пам'яті»; гайд (інструкція) для учнівського дослідницького проєкту (наприклад, з усної історії чи дослідження локальної топоніміки). Критерії оцінювання: 10 балів –
--	--

	методична компетентність: відповідність віковим особливостям, чіткість навчальних цілей, доцільність обраних методів; 10 балів – змістовна якість: коректна робота з історичним матеріалом, використання мультиперспективності, фокус на деконструкції стереотипів; 10 балів – практичність: якість роздаткових матеріалів, оригінальність ідеї, готовність продукту до впровадження.
Практичні/Семінарські/Лабораторні заняття	Відвідування та активна участь студентів у заняттях є обов'язковою умовою успішного опанування курсу. Пропонуються такі форми роботи: виступ, участь у дискусії, складання схем і таблиць, написання власних висловлювань на запропоновані запитання. При цьому враховуються лише логічно обґрунтовані виступи, аргументовані письмові роботи, змістовні коментарі чи доповнення, що справді сприяють розгляду проблеми. Виступи на практичних заняттях оцінюються як з теоретичної, так і з практичної підготовки відповідно до столбальної шкали за такими критеріями: «Відмінно» (100–87) – здобувач освіти міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко й усебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел і рекомендованої літератури; логічно мислить і вибудовує відповідь; вільно застосовує теоретичні знання під час аналізу практичного матеріалу; висловлює власне ставлення до проблем; демонструє високий рівень сформованості практичних навичок. «Добре» (80–67) – здобувач освіти добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури й аргументовано викладає їх; має практичні навички, висловлює міркування щодо проблемних питань, але припускається певних неточностей або помилок у логіці викладу чи під час аналізу практичного матеріалу. «Задовільно» (60–47) – здобувач освіти загалом опанував теоретичний матеріал дисципліни, орієнтується в

	першоджерелах і рекомендованій літературі, проте відповідає непереконливо, плутає поняття; додаткові запитання викликають невпевненість або засвідчують нестабільність знань; під час відповіді на запитання практичного характеру допускає неточності, не вміє оцінювати факти й явища та пов'язувати їх із майбутньою професійною діяльністю. «Незадовільно» (40–1) – здобувач освіти не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів і визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі; наукове мислення відсутнє, практичні навички не сформовані. Активна всебічна участь у заняттях може оцінюватися в 0,25 або 0,5 бала, які додаються до загального рейтингу наприкінці семестру. Максимальна кількість балів, що може бути додана в такий спосіб, – 4 бали.
Умови допуску до підсумкового контролю	Студент допускається до підсумкового контролю за умови відпрацювання всіх пропущених занять та усунення негативних оцінок, а також виконання всіх передбачених форм роботи. Для отримання підсумкової оцінки протягом семестру студент зобов'язаний набрати щонайменше 50 б.
Підсумковий контроль	Рівень знань та успішність студентів передбачають виставлення підсумкової залікової оцінки. Під час поточного контролю оцінюються: систематичність роботи на практичних заняттях, рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах, активність під час обговорення питань, самостійне опрацювання тем, виконання індивідуальних завдань і контрольних (тестових) робіт. Підсумкова оцінка виставляється студентові наприкінці семестру за результатами роботи на практичних заняттях, участі в обговоренні дискусійних питань, виконаних індивідуальних проєктів та контрольних (тестових) завдань. Отримані «незадовільні» оцінки підлягають обов'язковому відпрацюванню, але враховуються під

	час підрахунку загальної кількості балів.
7. Політика навчальної дисципліни	
Письмові роботи Письмові роботи виконуються у формі тестових завдань, розміщених у системі d-learn, та у формі індивідуальних (проектних) робіт. Терміни виконання: денна форма – під час заняття; заочна форма – за 10 днів до початку сесії. Академічна доброчесність: Очікується, що студенти дотримуватимуться принципів академічної доброчесності й усвідомлюватимуть наслідки її порушення, що визначаються Положенням про запобігання та виявлення плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Відвідування занять є важливою складовою навчання. Очікується, що всі студенти відвідують лекції та практичні заняття курсу. Відвідування занять: Організація освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті визначається Положенням про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника. Пропуски семінарських /практичних /лабораторних занять відпрацьовуються в обов'язковому порядку. Студент зобов'язаний відпрацювати пропущене заняття відповідно до Положення про порядок організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника. Неформальна освіта: Визнання результатів неформальної освіти відбувається відповідно до Положення про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника.	
8. Рекомендована література	
1. Тоталітарна пропаганда. Уроки української історії XX - XXI ст. Посібник для вчителів та учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів. / Автор. колектив: Петро Кендзьор, Людмила Махун, Елла Ситник, за редакцією Петра Кендзьора, 2024. 68 с. Режим доступу: https://competition.novadoba.org.ua/files/%D0%9E%D0%BD%D0%BB%D0%B0%D0%B8%D0%CC%86%D0%BD-%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%B4%D0%BB%D1%8F%20%D0%B2%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%96%D0%B2%201.pdf 2. “Історія як пропаганда”. Навчальне видання. Керівник проєкту та упорядник: Андрій Ферт. Автори текстів: Антон Лягуша, Наталя Шліхта, Ольга Колястрок, Марина Кафтан, Андрій Ферт. Автори завдань: Олександр Охріменко, Ірина Костюк. Київ, DVV International Ukraine, 2024. Режим доступу: https://www.dvvinternational.org.ua/fileadmin/files/easternneighbors/Ukraine_pics/Vika/Istoriya_iak_propahanda_posibnyk.pdf 3. «Як працювати з радянським минулим на уроках історії». За матеріалами конкурсу учнівських історичних проєктів «Радянське минуле: (Пере)осмислення історії» Посібник Авторський текст – Наталя Шліхта. Упорядники – Людмила Махун, Елла Ситник, Наталя Шліхта Передмова – Петро Кендзьор, Андрій Ферт. Наукова редакція – Наталя Шліхта Київ, 2020. Режим доступу: https://www.dvvinternational.org.ua/fileadmin/files/easternneighbors/publications/Posibnyk_final.pdf 4. Кейси методичних практик від вчителів України. Режим доступу: https://competition.novadoba.org.ua/cases.php 5. «Команда UA» — онлайн-збірник науково-методичних публікацій учасників	

- програми підвищення кваліфікації вчителів, які працюють у сфері історичної та громадянської освіти. Режим доступу: https://drive.google.com/file/d/1zwwD8vHHu2SHFGIyCN00WU_d5jmN_O-5/view
6. Разом на одній землі. Історія України багатокультурна: навч. посібн. Львів :ЗУКЦ, 2012. 332 с. Режим доступу: <https://ww2.novadoba.org.ua/%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%BE%D0%BC-%D0%BD%D0%B0-%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%96%D0%B9-%D0%B7%D0%B5%D0%BC%D0%BB%D1%9653>
7. Спільна історія. Діалог культур: Навчальний посібник для учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів та студентів вищих навчальних закладів. Львів : ЗУКЦ, 2013. 256 с. Режим доступу: <https://www.novadoba.org.ua/library-spilna-istoriya-dialog-kultur-ua>
8. Перехрестя культур. Країни Чорноморського регіону та суспільно-політичні зміни у XIX–XX ст. Навч. посіб. для загальноосвітніх шкіл / Колектив авторів / EUROCLIO /. 172 с. Режим доступу: https://euroclio.eu/wp-content/uploads/educational_resources/2015%20Crossroad%20of%20Cultures/Teacher_UAto-web.pdf
9. Суспільна акція школярів України “Громадянин”. Методичний посібник для вчителя-консультанта учнівського суспільного проекту у загальноосвітн. навч. закл./За ред. П. Кендзьора, О. Войтенка. Львів: НВФ “Українські технології”, 2003. 56 с. Режим доступу: https://www.novadoba.org.ua/pdf/20191029_144726_%D0%93%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B4%D1%8F%D0%BD%D0%B8%D0%BD.pdf
10. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання. К., 2007. 144 с.
11. Каганов Ю. О. Конструювання «радянської людини» (1953–1991): українська версія. Запоріжжя : Інтер-М, 2019. 432 с., іл. Режим доступу: https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/12/Kahanov_Maket_1.pdf
12. Оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами / методичні рекомендації / укладачі: Н. Софій, О. Стягунова, О. Федоренко. Київ, УІРО, 2024, 40 с. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/inkluzyvne-navchannya/2024/07/29/Otsinyuvannya.navch.dosyahn.uchniv.z.OOP-metodrekomendatsiyi-2024.pdf>;

Викладач (Савчук Б.Р., кандидат історичних наук,
асистент кафедри історії України і методики викладання історії)